

Er dansk et truet sprog? En eftermiddag blandt konservative studenter

 Af [Peter Bakker](#) 9. maj 2009 • I kategorien [Sprogpolitik](#) •

De Konservative Studenter organiserer jævnligt forelæsninger. Den 4. maj var forelæseren *Christian N. Eversbusch* fra [Modersmålskredsen](#) på besøg på Aarhus Universitet, inviteret af studenterforbundet. Han er retoriker, og jeg tror at han har sin egen kursusvirksomhed, *Rhetor*. Modersmålskredsen publicerer deres tidsskrift *Budstikken* ("Nyt om dansk-nordisk sprog og sprogrøgt") fire gange om året, og mange kendte skriver i det. Det koster 100 kroner at abonnere.

Der var tre tydeligt adskilte grupper i publikum. En flok venner, som tydeligvis var de konservative studenter selv. De uddelte gratis drikkevarer, og alle havde en øl, på nær én. Så var der en gruppe ældre pensionister, alle sammen vist bekymrede for deres sprog. Og så et antal interesserede studerende, mest fra sprogfagene. Jeg hørte ikke til nogen af disse tre grupper, jeg var så at sige min egen gruppe: jeg tror jeg var den eneste universitetsansatte blandt publikum. Og universitetsundervisere, fik publikum at vide, er ofte venstreorienterede, og de er bare ikke villige til at stoppe denne nedadgående udvikling af det danske sprog.

Eversbusch begyndte forelæsningen med nogle eksempler på morsomme fejl i engelsk begæet af kendte danskere: "but I have one great bu(t)", "the prick over the i", "welcome to this mess" og "I am in the beginning of my period" (og hun mente embedsperiode). De er vel ikke eksempler på dansk som et truet sprog, men snarere eksempler på danske trusler mod det engelske sprog ...

Efter hans mening taler de fleste yngre "anglodansk". Men i hvert fald ikke de studerende der var der, de eneste engelske ord de brugte var for at illustrere deres synspunkter. Der var en der forklarede hvad en browser er, og han brugte "hyper-tekst-opmarkerings-sprog" for at forklare HTML. Meget flot!

Eversbusch har selvfølgelig ret i at det er underligt at flere og flere danskere bruger engelske kilder til deres oplysninger, og så ved de ikke at der også er danske ord for det. *New South Wales* hedder på dansk egentlig Ny Syd Wales. *Saint James* på et maleri hedder selvfølgelig egentlig Sankt Jakob. Nej, jeg er ikke sælger, jeg er *sales coordinator*.

Han var også bevidst om at mange ældre lån erstattes af nye lån: præsentere (personer) er blevet til *introducere*, compaignon til *partner*, cabriolet til *convertible*, reservere til *booke*, osv. Om disse engelske ord i fremtiden måske erstattes af kinesiske, spanske eller – for min skyld gerne – albanske ord når magtforholdene ændrer sig, er der ikke nogen der kan forudsige. Men det er 100 % sikkert at de forsvinder igen.

Nogle siger, fortalte foredragsholderen, at låneord er sprogets vitaminer. Men hvorfor skulle 800 ud af 1000 låneord komme fra engelsk? (Her er der i øvrigt ikke tale om nye ord, da kun 10 % af de nye ord på dansk – hvis jeg husker det rigtigt – faktisk er låneord, langt de fleste er danske ord og sammensætninger med nye betydninger).

Når man på universiteterne har en dansk underviser der underviser danskere på engelsk, så har man (hvem?) beregnet at omkring 40 % af informationen går tabt.

Folk siger nogle gange at engelsk er et rigt sprog, og nogle gange har det engelske sprog ord som udtrykker noget der ikke lige kan siges med de samme nuancer med danske ord. Men dansk er også et rigt sprog: Ordbog over det Danske Sprog er på 26 bind, fortalte retorikeren.

Det meste af det Christian Eversbusch sagde, var i mine øjne fornuftigt nok. Han vidste at der er mere end 6000 sprog, og at dansk er blandt de 100 største, og desuden er det et skrevet sprog og derfor ikke truet. Han var også realistisk nok til at indse at det er nyttesløst at prøve at udrydde eller stoppe alle engelske ord. En del engelske ord er allerede erstattet af danske: en *mouse pad* hedder nu musemåtte. Heldigvis er der også folk, især nordjyder (?), der ikke er så fancy, og som ikke siger *Facebook*, men Fjæsbog, med en fantastisk form for dansk ironi.

I diskussionen viste det sig at langt de fleste tilhørere delte hans bekymringer. En dame syntes at det var synd at alle unge kun synger på engelsk, og nu de kender de ikke de danske sange mere. En lingvistikstuderende var ikke så bekymret for engelske ord, mere for domænetab. Og efter en livlig diskussion var tiden gået. Og jeg havde ikke fået stillet mine spørgsmål.

Her er de spørgsmål jeg ikke stillede, og forhåbentlig kan Christian Eversbusch eller andre svare på spørgsmålene her.

"I din forelæsning har du citeret folk der har skrevet eller udtalt sig på fremmedsprogene tysk, engelsk, fransk og græsk. For tre af sprogernes vedkommende har du kun videregivet deres udtalelser på dansk, men de engelske citater har du kun gengivet på engelsk, uden at oversætte dem til dansk for dem i publikum som måske ikke er så gode til engelsk. Har du så ikke gjort det samme som dem du har kritiseret? Når du bruger engelsk uden oversættelse, forstærker du så ikke det indtryk at det ikke er noget værd at tale fransk, tysk og græsk? Ved at antage at alle forstår engelsk, forstærker du det engelske sprog og dets status her, og det er vel ikke din mening?"

"Du siger at det er uhyre vigtigt at folk lærer deres modersmål, dansk, fordi det er forbundet med tænkningen. Du sagde: 'sprog er tænkning, man kan ikke tale om sprog OG tænkning.' Vil det sige at du kun støtter dansk som modersmål her i landet, eller vil du gå imod den siddende regerings politik og tilbyde modersmålsundervisning til børn med et andet modersmål end dansk i dette land? For dem er det vel lige så

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har Åndret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du hÅre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	DanskÅr: Tosprogede bÅrner bliver sprogligt forsÅmt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde Årter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller mÅmand å" hvilket ord er bedst? Dansk SprognÅvn dsn.dk

28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Nye kommentarer

Artikler om

Arkiv

vigtigt at få fuldt udbytte af deres modersmål?"

"Du kritiserer folk på universiteterne for den holdning at de ikke vil være med til at stoppe den udvikling at folk bruger flere og flere låneord fra engelsk. Jeg er vel en af disse mistænkelige universitetsansatte som deler denne holdning. Ikke fordi at jeg er så glad for overflødige engelske ord i det danske sprog, men bare fordi jeg er realistisk. Vi kan nemlig se i sproghistorien, både her i landet og i resten af verden, at det ikke hjælper at prøve at ændre det. Folk gør hvad de selv vil, og de har visse sociale grunde til at gøre det, og det hjælper ikke at professorer siger at de skal holde op med noget. De selvsamme personer ville i øvrigt heller ikke lytte hvis universitetsfolk sagde at de skulle bruge flere engelske gloser. Måske tværtimod. Eller har du det indtryk at jeres budskab har en effekt på de yngres sprogbrug?"

"Hvad er din mening om de ca. 1000 skandinaviske, ofte jyske, låneord som findes i standardengelsk? Der er endnu flere af dem i visse engelske dialekter. Har de ikke beriget det engelske sprog, den gang vikingerne var mægtigere end de engelsktalende?"

"Hvor mange ord i det danske sprog tror du er låneord fra de tidligere magtsprog i Danmark? Man kan selv tjekke det med at vælge ti vilkårlige sider i en dansk etymologisk ordbog, og tælle hvor ordene kommer fra. Det er faktisk op til 80 % af ordforrådet som oprindeligt er fremmedord. Langt de fleste kommer fra plattysk og tysk, og en mindre del fra fransk, engelsk og de klassiske sprog. For fremmedord i andre sprog ligger tallene næsten lige så højt, men for engelsk ligger antallet endnu højere. Engelsk har så stort et ordforråd fordi englændere har accepteret ord fra hele verden i deres sprog. Hvis du er imod engelske ord nu, ville det så ikke være oplagt også at prøve at fjerne fremmedord fra tidligere bølger af låneord i det danske sprog?"

"Hvis man kigger på vores nabolande, så ser man at de ikke bruger det engelske ord for computer, men noget andet. Tyskere bruger ordet Rechner, ordret en regner eller regnemaskine, selvom de færreste nuomdage bruger en computer til regnestykker. Tyskere har brugt et eksisterende ord, og udvidet dets betydning. Svenskere bruger dator, som er et nyt ord, tror jeg, som de har dannet på basis af ordet data. Nu har vi tre strategier: en ny betydning for et gammelt ord, et nyt ord, og et låneord fra engelsk. Synes du virkelig at sådan et valg gør en forskel for hvordan folk tænker? Og hvis det var sådan, hvorfor ville det være et problem, og for hvem?"

Læs også:

1. [Ingen fare for domænetab: naturvidenskabelige forskere vil altid have brug for dansk](#) Mia Madsen: "Der vil altid være brug for dansk" Er naturvidenskabelig forskning truet af domænetab til engelsk? Hvis forskerne næsten udelukkende udgiver artikler på engelsk, betyder det så ikke, at...
2. [Sprog på spring – DR som sprogbevarer og sprogudvikler](#) Danmarks Radios 2. sprogsymposium den 5. oktober 2009 Marianne Rathje og Anne Kjærgaard fremlægger Dansk Sprognævns undersøgelse af sproget i Danmarks Radio. (Foto: Jørgen Christian Wind Nielsen) Det var ikke...
3. [Hvor slemt stA?r det til med dansk sprog?](#) Dansk er et af verdens allerstA?rste sprog. PA? de fleste opgA?relser over antal sprogbrugere rangerer dansk i top-100 ud af tusindvis af sprog. Dansk er ogsA? et af verdens allerbedst...
4. [Det rumlmellige sprog– hvor mange slags dansk kan du?](#) Det var overskriften på Dansklererforeningens sprogkonference den 26. februar 2009 i Dronningesalen, Den Sorte Diamant, Det Kongelige Bibliotek. Dronningesalen, Den Sorte Diamant, lyder i sig selv som indledningen på en...

Tagget med: [anglicismer](#), [Anmeldelser](#), [Budstikken](#), [domænetab](#), [engelsk](#), [fremmedord](#), [låneord](#), [Modersmålskredsen](#), [ordforråd](#), [retorik](#), [Sprogpolitik](#)

29 kommentarer

Bjørn A. Bojesen

10. maj 2009 • 10:22

Hvad nu hvis man anerkendte anglodansk som talesprog, ved siden af (rigs)dansk? Hvis der (officielt) blev sat nogle navne på de forskellige måder at tale på, kunne det jo tænkes at både de anglodansktalende og de rigsdansktalende blev lidt mere opmærksomme på hvilke ord de lukkede ud... :-)

Svar

Line Pedersen

10. maj 2009 • 20:41

God tekst! Og gode spørgsmål, som jeg er spændt på at se, om du får svar på af Christian Eversbusch.

Svar

Christian Nicholas Eversbusch

11. maj 2009 • 03:27

Kære Peter Bakker!

Jeg er blevet gjort opmærksom på, at du har stillet mig nogle spørgsmål ang. mit foredrag på Århus Universitet, som du åbenbart var tavs tilhører til. Jeg koncentrerer mig her om dine egentlige spørgsmål og må af tidshensyn lade dine forskellige tillægsspørgsmål, kommentarer og talrige andre antydninger af uenighed stå ubesvarede.

1) Dit første spørgsmål går på, at jeg brugte engelske citater uden oversættelse, og du mener, dette er med til at bekræfte og forstærke den sproglige virkelighed, jeg selv er utilfreds med; altså at engelsk fortrænger såvel dansk som andre sprog. Hertil følgende:

Du har ret i, at dette var inkonsekvent, og at det afspejler den sproglige virkelighed, jeg taler om, men jeg synes selv, at to formildende omstændigheder gjorde sig gældende: De fleste af de engelske citater, jeg undlod at oversætte direkte (og som du i øvrigt selv gengiver i din tekst), var eksempler på hjemmestrikkede danske oversættelser til engelsk, som afstedkom utilsigtede referencer til alverdens ting under bæltstedet (således Poul Schlüters 'prick over the i' for 'prikken over i'et). Hvis jeg i foredragssituationen skulle have udlagt pinlighedernes bogstavelige betydning på dansk, var det nemt blevet outreret, med andre ord: ret så upassende. Det er lidt det samme, som når man fortæller en vittighed: Begynder man at forklare den grundigt, efter man har fortalt den, bliver den først for alvor plat. Hvilket bringer mig frem til den anden formildende omstændighed: Jeg ville have talt ned til publikum, hvis jeg var begyndt at oversætte de engelske citater direkte. Som det fremgår af din lille skitse af publikum, var så godt som alle tilstedeværende tydeligvis akademikere, og dermed vant til engelsk. Mht. citaterne på de andre sprog blot dette: At jeg ikke læste Isokrates-citatet op på oldgræsk, skyldes hverken manglende lyst eller vilje, men udelukkende manglende evne.

2) Dit andet spørgsmål til mig gik på modersmålsundervisningen. Når jeg siger, at sprog er tænkning, og at modersmålet simpelthen er tænkeredskabet for os mennesker, bør indvandrerbørn i Danmark da ikke – således spørger du – have mulighed for at få undervisning på deres modersmål? Mit svar:

Jo, det ville klart være at foretrække, men du får mig alligevel ikke til at klandre den siddende regering for, at den har valgt ikke at prioritere dette. For det er jo et prioriteringsspørgsmål, og taget i betragtning, at statens udgifter forbundet med indvandringen, som det er nu, ligger på mindst 25 mia. kr. om året (nogle taler om reelt 40 mia.), forstår jeg godt regeringens fravalg af denne yderligere udgift.

3) I dit næste spørgsmål skriver du bl.a.: "Du kritiserer folk på universiteterne for den holdning at de ikke vil være med til at stoppe den udvikling at folk bruger flere og flere låneord fra engelsk. Jeg er vel en af disse mistænkelige universitetsansatte som deler denne holdning. Ikke fordi at jeg er så glad for overflødige engelske ord i det danske sprog, men bare fordi jeg er realistisk."

Mit svar: Jeg er heller ikke optimist på det danske sprogs vegne, og jeg er ked af at måtte sige, at jeg mener, dette er med god grund. Som du, opfatter jeg således mig selv som realist. Forskellen på os er så, at jeg mener, det trods alt kan nytte at gøre noget. Og derfor er jeg med til at udgive Budstikken, ligesom jeg i mit arbejdsliv gør, hvad jeg kan for at begrænse tåbelig reproduktion af indholdstomme engelske fraser, når jeg underviser og træner folk retorisk, f.eks. i erhvervslivet.

Jeg er dog overbevist om, det ville have en noget større virkning, end jeg selv kan tegne mig for, hvis universitetsansatte inden for sprogfagene foretog sig andet og mere end at istemme den for længst dybt forudsigelige bekendelse til 'udviklingen'. Når man ser bort fra nogle ganske få, folk som Kirsten Rask, Per Øhrgaard, Thomas Harder og (på en god dag) Sprognævnets Davidsen-Nielsen, så er der nærmest ingen sprogfolk per profession i dagens Danmark, som mener, det nytter at gøre noget som helst. Man skal bare kommentere og beskrive udviklingen. En defaultistisk hovedrysten er alt, hvad man har til overs for tanken om i det mindste at prøve at finde danske erstatningsord for nogle af de utallige engelske udtryk, vores samfund dagligt soves ind i. Og dette til trods for, at sproghistorien (i nogle af de kapitler, du åbenbart ikke har læst) viser mange eksempler på, at sproglig udvikling i allerhøjeste grad har været styret.

Den hjemlige sprogrensning i midten af 1700-tallet er et godt eksempel på en decideret bevægelse i samfundet – tilmed under ledelse af filosoffer – som effektivt oversatte et væld af fremmede gloser og gav dem borgerret i almenhedens sprog. På den måde blev tanker, der hidtil kun havde levet i latinske, tyske og franske gevandter, til en del af den hjemlige samfundsdebat.

Fra Tyskland findes også flere eksempler på styring af sproglig udvikling. Således Luther, der med sin bibeloversættelse skabte det tyske skriftsprog, og Bismarck, som gennemførte en reform af det tyske postvæsenes sprog. Herved blev franske og italienske ord erstattet af tyske ('Mandat' blev f.eks. til 'Postanweisung', grundlaget for vores 'postanvisning').

Tilsvarende i USA. Her havde man "Black Panther"-bevægelsen, der i 1960'erne bevidst omformede den acceptable sprogbrug på visse områder og er årsag til, at det også i Europa er mest acceptabelt at sige 'de sorte', og nærmest kriminelt at sige 'negrene'. I mellemtiden er også 'de sorte' blevet for negativt ladet i visse følsomme ører, hvorfor styrede sprogstrømninger i dag tilsiger 'afroamerikanere', også herhjemme. Den politiske korrekthed – der jo opstod som bevægelse i 90'ernes USA – har i det hele taget fostret mange benævnelser, som også her til lands er blevet udbredt gennem en form for styret sprogudvikling. Man kunne kalde den for nervøsitetsbåren social suggestion: "Hvis ikke jeg siger 'med anden etnisk baggrund end dansk', tror de nok, jeg er racist".

Endelig er det franske akademis bestræbelser på at oversætte engelske ord (støttet af det franske

kulturministerium) et godt eksempel på styret sprogdudvikling. Som bekendt kunne ingen franskmænd drømme om at sige 'computer', når man nu har ordet 'ordinateur'. Ligesom en 'e-mail' på fransk grund jo hedder en 'courriel'. En bevidst styret udvikling altså, som har formet franskmændenes sprog i nyeste tid.

Hvor mange flere eksempler behøver man give for at have dokumenteret, at forestillingen om en kvasi-guddommelig 'udvikling', der styrer al sproglig formning og fornyelse i verden, ikke beror på kendsgerninger. Der er snarere tale om et dogmatisk doceret paradigme blandt mere eller mindre énstående sprogfolk på vestlige universiteter i lige netop vor tid.

4) Du spørger videre, hvad min mening er om "de ca. 1000 skandinaviske, ofte jyske, låneord som findes i standardengelsk? Der er endnu flere af dem i visse engelske dialekter. Har de ikke beriget det engelske sprog, den gang vikingerne var mægtigere end de engelsktalende?"

Jo, det har de da formentlig, og jeg har selvfølgelig heller aldrig været i mod fremmedord per se (der var lige et par af dem). Hvad jeg er i mod, er den fuldkomne kritikløse liggen på maven for alt engelskklingende på dansk grund. Denne inderligt åndløse tilsidesættelse af for længst hævdvundne hjemlige udtryk til fordel for den første den bedste fremmede frase. Hvorfor i alverden skal en eller anden åndsforstottet afdelingschef hos Dansk Supermarked have lov til at bestemme, at vi danskere fra nu af ikke længere spiser 'kyllingevinger', men 'chicken wings', og at vi danskere skal til at spise 'semi-dried tomatoes' i stedet for 'halvtørrede tomater'? Er der dog intet i en bagerjomfrus gehør for dansk, der stritter i mod, når det afsindigt fule ord 'softkerne' ryger hende af tungen? Og hvorfor i alverden bliver man i dette mærkværdigt selvfornedrende land anset for både bagstræverisk og halvfascistisk, hvis man mener, der burde findes en lov, som kunne forbyde et telefonselskab at sige 'velkommen til voicemail' på ens telefonsvarer?

5) Hvad angår dit næstsidste spørgsmål om, hvorvidt følgen af min indstilling til engelske lån ikke ville være, at jeg (også) ønskede de uendelige mængder af tyske og plattyske låneord fjernede fra den danske ordbog, har jeg følgende reaktion:

Den slags tankeeksperimenter finder jeg jævnt uinteressante i lyset af den trussel fra engelsk, vores sprog p.t. er udsat for. Tiden kan nu engang heller ikke skrues tilbage. Litteratur- og sprogmanden N.M. Petersen skrev i 1800-tallets anden halvdel, at skulle dette sprogningsforsøg have været gjort, skulle det have været gjort af Holberg. En mand med så stor en kapacitet og så stort et sprogligt 'påvirkningspotentiale', der virkede i de formative år af moderne dansk, han kunne gjort det. Som bekendt stod gamle Ludvig dog så fast forankret i sin franske klassicisme og latinske dannelse, at han ikke så danskens muligheder tilstrækkelig klart. Jeg har dog tilgivet ham; han har jo givet os så meget andet godt.

6) Dit afsluttende spørgsmål går på bl.a. forskellige oversættelser af ordet 'computer'. Du finder det forvirrende med de associationer, disse oversættelser giver, og antyder, at man bare skulle have indlemmet 'computer' som låneord i alle europæiske sprog for nemheds skyld.

Som reaktion på det kan jeg sige: Meget ville da være nemmere her i verden, hvis vi alle gjorde tingene ens. Tænk, hvor meget tid vi ville spare, hvis vi ikke behøvede veksle vore kroner til dollars! Tænk, hvor nem arbejdsdagen ville være, hvis Apple Macintosh tog sine maskiner af markedet, så Microsoft én gang for alle kunne få lov til at sætte den verdensstandard for al IT, som Bill Gates så længe har ønsket sig! Tænk, hvis alle danskere hed Jensen, så man bare kunne tilføje et nummer: Jensen 1, Jensen 2 osv. Besnærende tanke, og dog. Er det ikke en mere besnærende tanke, at vi alle har hver vore særpræg? Når en finne f.eks. siger 'Tietokone' (i stedet for 'computer'), siger hun bogstaveligt en 'vidensmaskine'; et associationsladet ord altså, et ord, der umiddelbart danner indre billeder. Selv en 95-årig finne, for hvem ordet 'computer' ikke ville fremkalde forestillinger om ret meget andet end "noget ubegribeligt moderne noget, jeg er for gammel til at forstå", vil øjeblikkeligt kunne afkode ordet 'vidensmaskine'. Samtidig ligger der i den finske oversættelse af 'computer' en udlægning: 'Det er denne side af fænomenet, vi vælger at fokusere på i vor oversættelse af ordet her til lands'. Det er det, man indirekte siger, ved at oversætte på en given måde. Ligesom tyskerne i deres oversættelse 'Rechner', som du selv nævner, vælger at fokusere på computerens regnefunktion (dette i øvrigt med forbillende i den engelske originalgløse; 'to compute' kan også betyde 'at regne').

Min hovedpointe er her, at det i sprogets verden – modsat matematikkens, hvor entydige definitioner er en nødvendighed – altid vil være en gevinst at få beskrevet samme fænomen i flere forskellige idiom, fordi der hermed tilføjes en horisont, som ikke var der før. Når f.eks. vi danskere gerne vil have noget at spise, siger vi: "Jeg er sulten". Når en inder vil have noget at spise, siger han imidlertid: "Min krop er sulten". Det er det samme, og alligevel er det ikke det samme. For inderen viser i og med sin måde at udtrykke sin sult på, at legemet blot er et hylster, som hans virkelige jeg opholder sig i. Dermed forudsætter han hele den åndelige synskreds, der er særegen for indisk tænkning.

Når ét sprog trænger ind overalt og langsomt fortrænger andre sprog – hvad enten dette sker mod et folks vilje eller som i Danmarks tilfælde: med dets vilje – så går der uendelige mængder af menneskelige særpræg og kulturelle værdier tabt (Læs Robert Phillipsons bøger om Lingua Tyrannusauria). Det er derfor, jeg siger, at anglo-dansk – det reelt eneste sprog, mange unge danskere i dag behersker – gør os til discount-amerikanere. Vi overtager i vid udstrækning en (sprog)imperialistisk supermagts måde at tænke på, idet vi overtager dens måde at tale på. At der er mennesker i dette land, som kan bevidne en sådan udvikling tilsyneladende uden mindste bekymring – endsiges behov for at tale den midt i mod – er mig en gåde. Chicken wings og Velkommen til voicemail! Godnat du.

Svar

Rikardur Ö. Pálsson

14. november 2011 • 17:10

Hørt!

Ríkarður Ö. Pálsson, Reykjavík.

Svar

Arild Hald Kierkegaard

11. maj 2009 • 12:31

Peter Bakker bemærker i sit indlæg, at omkr. 10 % af nye ord i dansk er engelske. Han har åbenbart ikke studeret Dansk Sprognævns årligt udgivne lister over nye ord i dansk (nu tilgængelige på Nævnets hjemmeside), for disse indeholder et langt kraftigere angelsaksisk islæt.

Sidste år havde jeg en artikel i Konservative Studenters årsskrift "Critique", der blandt andet beskæftiger sig med de statistiske forhold, når det gælder engelskpåvirkningen: <http://www.modersmaalet.dk/blog/?p=480>

Hele artiklen kan læses på <http://www.modersmaalet.dk/artikler/Critique-2008.pdf>, og dér vil Bakker så også kunne forvise sig om, hvorfor det ikke umiddelbart er rimeligt at sammenligne ældre tiders ofte fuldt integrerede låneord med nutidens utilpassede og "brotvende" anglicismer.

Denne pointe er da også blevet udtrykt glimrende af Ole Stig Andersen, når han (i Informations kronik 22/8 1994) skriver:

"Der er faktisk tusindvis af ord i moderne dansk som er indlånt fra dominerende europæiske kultursprog (latin, græsk, plattysk, fransk, højtysk og engelsk), uden at de af den grund føles særlig udanske. Så det er ikke låneordene i sig selv der er problemet. Déres eksistens er snarere et bevis for at sproget er levende og tilpasningsdygtigt.

Vi er mange der synes det godt må have måde med ord der ikke ligner ordentlige danske. Selv om Lasse også stammer fra latin, så er det dog civiliseret til genkendelighed, hydrogen derimod? Som da gudskelov også hedder brint!"

I samme kronik gør Andersen gældende, at det kunne være på høje tid at "berige vort modersmål med ord og vendinger fra sprog der ikke har lagt billet ind på at beherske vores verden, eller ligefrem har lavstatus" og nævner som eksempel, at man "med fordel kunne hente sine låneord og -vendinger i de andre skandinaviske sprog og i de øvrige danske dialekter for den sags skyld. Vi vil hellere have "fremgang" for svensk og norsk end vi vil have "succes" for fransk. I dansk, forstås!"

Når Ole Stig Andersen kan skrive så fornuftigt og samtidig hjertevarmt om sproget, så er jeg sikker på, at han – i hvert fald i princippet – kan tilslutte sig Modersmålskredsens syn på emnet.

Svar

Ruben

11. maj 2009 • 12:45

@ Everbusch: Når unge mennesker siger 'chicken wings' og 'voicemail', så er det jo ikke fordi de er dårlige til dansk; de ved formentlig stadig hvad 'kyllingevinger' og 'telefonsvarer' er.

Når de bruger engelske ord og udtryk, så skyldes det vel snarere at de identificerer sig med en globaliseret, engelsktalende verden/ikke ønsker at lyde som mormor.

Hvad folk ønsker at identificere sig med/differentiere sig fra, kan (eller bør) man ikke lovgive sig ud af. Og det ligger under alle omstændigheder uden for sprogvidenskabens område at beskæftige sig med det.

Problemet er ikke at de unge ikke vil de danske ord. Problemet er at dem der prøver at sælge dem, ikke ikke har status i de unges bevidsthed.

Sprogforskere kunne sagtens finde på en masse danske udtryk for de engelske ord, men så længe sprogforskere ikke er sexede, har det ingen effekt. Man skal ville identificere sig med Kirsten Rask før man siger "suttesex" i stedet for "blowjob", og det er der ikke mange unge mennesker der vil.

Hvis du har nogle danske ord du vil sælge, må du alliere dig med de unges idoler eller reklamebranchen. Sådan er verden i dag. Ikke mindst takket være konservative politikere. Det kan man synes om hvad man vil, men igen, det er ikke et sprogvidenskabeligt arbejdsområde.

Svar

Arild Hald Kierkegaard

11. maj 2009 • 12:50

PS. At man ikke bruger "computer" i de andre nordiske lande (men hhv. dator, datamaskin, tölva, telda, tietokone og qarasaasiaq), er da et glimrende eksempel på, at det sagtens kan lade sig gøre at udtænke vellykkede afløsningsord. Den danske holdning er med andre ord undtagelsen, der bekræfter reglen.

Man kan så samtidig ærgre sig over, at vi ikke – takket være bl.a. Dansk Sprognævns indgroede modvilje mod forpligtende nordisk sprogsamarbejde, dokumenteret i Galberg Jacobsens skrift om DSN fra 2005 – har fået et fællesskandinaviske ord på området (det kunne meget vel have været "datamaskin(e)").

Apropos dette en artikel om grønlandsk IT-terminologi: <http://www.computerworld.dk/art/30428/groenland-faar-sin-egen-it-ordbog>

Svar

Casper | Borgerlig bums

11. maj 2009 • 14:01

Tyskerne bruger ikke "Rechner" for computer. Rechner svarer nærmest til det danske ord datamat, altså et hjemligt ord for computer, som ikke slog an. Det bruges dog om større EDB-anlæg (f.eks. Großrechner). Tysk er i høj grad belemret med forkerte, hjemmestrikkede pseudo-anglicismer, f.eks. *handy* (mobiltelefon). Her er en god liste, og en del af ordene har vi også på dansk: smoking, wellness, evergreen osv.:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Denglisch#Pseudo-anglicism>

Fænomenet pseudo-anglicismer viser at der ikke blot er tale om indlån eller kulturel berigelse fra engelsk, men at engelsk har en højere status, og man derfor går så langt som til at konstruere noget der *lyder* engelsk. Det er altså ikke de engelsktalende landes skyld at vi får flere engelske ord ind, men vores egen skyld. Eliten (de højtuddannede) mener engelsk har højere status. Ja, det er især dem der ikke er elite, men gerne vil være det – den evigt opadstræbende middelklasse – som er slemme til at forstille sig. Folk ude på landet og folk med manuelt arbejde, som ikke har ambitioner om social opstigning, plejer at have det bedste danske sprog. Det hele handler om sociale ambitioner og prestige.

Svar

Astrid

14. maj 2009 • 20:51

Jeg har et spørgsmål til debattens deltagere. Lad mig for det første slå fast, at jeg synes sprogforskningen er særdeles interessant – den kan fortælles os en masse om vores fortid, vores samtid og måske også vores fremtid. Eksempelvis bevidner den, at sproglig udveksling har fundet sted i forbindelse med vikingetogterne til Englands kyst.

Jeg forstår dog ikke den aversion der er imod den engelske påvirkning af det danske sprog. Er udviklingen i det danske sprog ikke blot et resultat af globaliseringen, som i denne del af verden er styret af de anglosaksiske lande? Vil ændringerne i det danske sprog ikke blot bidrage til at forklare globaliseringen set fra et lingvistisk synspunkt?

Lidt på samme måde som at feta nu hedder apertina eller salattern fordi der var nogle grækere, der fik ejerformelser over den hvide spise? Vil udviklingen i sproget – hvis vi på bedste Adam Smith'ske vis lader den ske – ikke blot bidrage til at vi i fremtiden kan forstå den tid, vi lever i nu? Hvis vi altså diskuterer sprogets udvikling, dokumenterer det og forholder os til det.

Under alle omstændigheder er "datamat", "Tietokone" eller "Komputer" (det var nu det, jeg lærte at skrive, da jeg lærte tysk engang) jo repræsentanter for en teknologisk udvikling i kraft af, at ord må opfindes (eller lånes) i kraft af at nye produkter introduceres på markedet. Ved at opfinde unikke ord for hvert sprog (eller sprogsgruppe) ignorerer man den samtid ordet er blevet introduceret i. Netop en globaliseringens tidsalder hvor nye produkter ofte introduceres netop fordi flere nationer (og flere sprog!) samarbejder om udviklingen – som eksempel kan nævnes internettets opståen: <http://www.youtube.com/watch?v=9hIQjRMHTv4>.

Jeg ved ikke hvem, der har opfundet telefonsvaren. Jeg tror dog næppe den er dansk. Derfor har jeg ikke noget imod at tjekke min "voicemail" ligesom at jeg gerne spiser slushice i stedet for... ja hvad? Pløreis?

Svar

Christian Nicholas Eversbusch

20. maj 2009 • 01:12

Kære Astrid!

Tak for dit indlæg. Umiddelbart lyder den holdning, du gør dig til talsmand for, ret harmløs og fornuftig, men du tænker slet ikke over følgerne: Når der er opfindelser eller begreber, der – pga. bevidst fravalg af oversættelser – kun findes på ét sprog, så underlægger man sig et 'herskersprog'. Som latinen var det i oldtiden og fransk har været det mange steder i kolonitidens Asien og Afrika, er engelsk i dag det alt overskyggende herskersprog, og dermed også – som f.eks. prof. Robert Phillipson skriver i sine bøger – et dræbersprog. Alene i Australien har engelsk f.eks. udryddet langt størsteparten af de indfødtes sprog (så vidt jeg husker, er det over 200 ikke skriftfæstede sprog, der allerede er forsvundet fra Australien).

Hver gang et sprog uddør, så forgår vore muligheder for at lære noget om menneskelige måder at tænke på, der kun har kunnet udtrykkes i dette sprog. I modsætning til, hvad mange tror, er der umådeligt store mængder af 'tankeindhold', der aldrig vil kunne oversættes til andre sprog. En australsk lingvist, der har været med til at registrere ord fra ét nu forsvundet aboriginalsprog, har sammenlignet sprogdød med botanik: At sige til en sprogforsker, at han skal afdække menneskets psykologi og tankemønstre på grundlag af verdens ti største sprog alene, svarer til at sige til en botaniker, at han skal afdække planteverdenens mysterier alene på grundlag af det udvalg af potteplanter, der står hos en gennemsnitlig blomsterhandler i en vestlig storby.

Sprog er tænkning, og derfor er sprog også lige med kultur. Man kan ikke skille disse ting fra hinanden, og der er vel ingen, der vil gøre sig til talsmand for, at kulturel mangfoldighed er en dårlig ting..?

Af denne grund bør intet tænkende menneske stå ligegyldigt over for dræbersproget engelsk og dets globale indvinding af stadig flere sproglige brugsområder, også herhjemme.

Til sidst lige dette: Du skriver, at det bør være oprindelseslandet til en given opfindelse eller et andet nyt fænomen, der også står for navngivningen af dette internationalt. Derfor mener du f.eks., at en 'telefonsvarer' passende kan hedde 'voicemail' på dansk. Igen tænker du ikke rigtigt følgerne af dit synspunkt til ende: Skulle vi så også forkaste vores danske ord 'kontor' til fordel for det oprindelige franske: et 'comptoir'? Skulle vi undlade at sige 'følelse', og i stedet tale om vor 'pathé'? Og skulle vi holde op med at tale om 'Anders And' og i stedet fortælle om 'Donald Duck'?

Svar

Arild Hald Kierkegaard

20. maj 2009 • 15:48

Hej Astrid

Hermed også en kort kommentar fra min side.

Du skriver, at denne eller hin ting ikke er opfundet i Danmark, hvorfor du ikke har noget imod at bruge et engelsk ord. "Pløreis" ville være for komisk (det er jeg ikke uenig i), så hellere "slush ice", som de færreste forstår meningen med.

Ja, hvad skal vi dog med "pizzastykke" eller "pizzaskive", kunne man foranlediges til at spørge, når vi har det gode engelske "pizza slice"?

Tænk, at man sådan kan gå rundt og være "global" i sin egen lille hverdag – lad så blot de sure sprogrøttere iklæde sig deres folkedragter og nyde deres speltbrød og rødgrød i fred!

Der skabes imidlertid masser af varer og produkter i Danmark og det øvrige Europa, som alligevel får engelske eller pseudoengelske betegnelser.

Tag eksempelvis det såkaldte "bluetooth", som er udviklet i Sverige og har fået sit maleriske navn efter vikingekongen Harald Blåtand (<http://sv.wikipedia.org/wiki/Bluetooth>). I Norge kaldes det såmænd "blåtann"!

Walkmannen (best. form?) er opfundet i Japan af firmaet Sony.

En ægte pseudoanglicisme er derimod "stationcar", der hedder "estate car" eller "station wagon" på engelsk. "Babylisten" må på tilsvarende måde oversættes til "carry cot".

Storforbruget af alle mulige og umulige anglicismer i dansk (pølsevognen på Hillerød Station tilbyder nu "minute made smoothies", og i DSB-butikken (shoppen?) kan man købe sig nogle "breadsticks", inden man kører til "events" med "DSB MORE" eller "DSB First"!)) er et sørgeligt udtryk for, at dansk har tabt og fortsat taber prestige.

Engelsk-amerikansk er nemlig – som det så ganske rigtigt anføres i Renée Høglins "Engelska språket som hot och tillgång i Norden" (Temanord 2002) – blevet det virkelige højprestigesprog i Norden.

Derfor skrev vi i præsentationen af sprogtidsskriftet "Budstikken" i marts 2007:

"Når hele samfundet lules ind i en tvangsforestilling om, at enhver videregående uddannelse, ethvert fjernsynsprogram, forbrugsprodukt, firma eller forretningskoncept skal bære et engelsk navn for overhovedet at kunne være til, har vi brug for folk, der slår til lyd for en mere nuanceret sproglig bevidsthed. En bevidsthed, der – som noget helt selvfølgelig – tager sit udgangspunkt og anerkender sine forudsætninger i modersmålet."

Svar

Arild Hald Kierkegaard

20. maj 2009 • 15:49

NB. Pølsevognen = the pølse wagon?

Hvem siger dog, at vi ikke kan udvikle vores helt eget særpræg som anglodanskere ;-))

Svar

Ruben

20. maj 2009 • 19:32

@ Eversbusch: Din sammenligning med australske sprogs sprogdød er åbenlyst urimelig.

At de australske sprog uddør, skyldes at de unge generationer flytter til byerne for at arbejde og uddanne sig, og så holder de op med at tale deres modersmål. Det har intet at gøre med at de indlæner for mange engelske ord i de oprindelige sprog. Det er en helt anden situation end dansk.

Dansk fonologi, morfologi og syntaks er ganske upåvirket af hvorvidt de låneord vi benytter, er 1000 år, 100 år eller 10 år gamle. Dansk som sprogsystem er således på ingen måde truet af at de engelske låneord.

Mener I, Modersmålkredsen og jeres åndsfæller, rent faktisk at dansk ville være et rigere sprog hvis vi kun brugte oprindeligt oldnordiske ord (eller skal vi længere tilbage i tiden til før indoeuropæisk fik overtaget?)? Tror I rent faktisk det er muligt at udtrykke det vi kan med sproget i dag, udelukkende ved at sætte gamle ord sammen på nye måder?

Hvis nej, hvor går grænsen så? Hvor mange ord kan vi tale at adoptere før det ikke længere er berigelse for sproget, men pludselig en forringelse af sproget?

Svar

Arild Hald Kierkegaard

21. maj 2009 • 00:37

Ruben skriver:

"Mener I, Modersmålkredsen og jeres åndsfæller, rent faktisk at dansk ville være et rigere sprog hvis vi kun brugte oprindeligt oldnordiske ord (eller skal vi længere tilbage i tiden til før indoeuropæisk fik overtaget?)? Tror I rent faktisk det er muligt at udtrykke det vi kan med sproget i dag, udelukkende ved at sætte gamle ord sammen på nye måder?"

Islandsk er et sprog, der har væsentlig færre låneord end dansk eller for den sags skyld de fleste øvrige germanske sprog.

At dette skulle betyde, at islandsk ikke kan udtrykke noget, man kan udtrykke på f.eks. dansk eller engelsk, ville være noget af en påstand – tværtimod er islandsk et utroligt smidigt, rigt og nuanceret sprog.

Jeg betragter dog dette som lidt af en hypotetisk diskussion, eftersom vi klart har tilkendegivet, at vi ikke nærer nogen illusioner om at kunne gøre sproghistorien om. Det vigtigste må således være graden af tilpasning, ikke ordenes rødder tilbage i den dunkle hedenold.

"Dansk fonologi, morfologi og syntaks er ganske upåvirket af hvorvidt de låneord vi benytter, er 1000 år, 100 år eller 10 år gamle. Dansk som sprogsystem er således på ingen måde truet af at de engelske låneord."

Det er desværre ikke rigtigt. Læs Knud Sørensens bog "Engelsk i dansk. Er det et must?" (1995) eller sammes "Engelske lån i dansk" (1973). Begge skrifter indeholder fyldige afsnit om bl.a. syntaktisk påvirkning.

Til forskel fra dig mener jeg faktisk, at det danske sprogsystem er truet af, at vi efterhånden har importeret tusindvis af utilpassede anglicismer og fortsætter denne import ufortrødent.

Projektet Nordiske Importord i språka i Nordens (<http://homepage.mac.com/thowsen/moderne/>) taler her deres eget tydelige sprog:

Kun 7 % af de "moderne importord" (dvs. låneord indkommet efter 1945 og det ikke kun, men dog væsentlig, anglicismer) er blevet tilpasset dansk ortografisk, og dansk har nordisk bundrekord i "morfologisk tilpasning".

Eksempelvis kan det nævnes, at flertalsbøjningen -s er ganske udbredt og endda synes i færd med at brede sig til ikke-engelske ord. For nylig kunne man således opleve kæden Superbest reklamere med "smagfulde mørbrads"!

At tillægsord ofte ikke bøjes, fremgår af et eksempel som "cool events".

Hvis dette ikke er et tydeligt udslag af morfologisk påvirkning, så ved jeg ikke, hvad det er.

Svar

Ruben

21. maj 2009 • 12:33

At vi bruger engelsk morfologi til engelske ord siger intet om at det danske morfologiske system er forandret. En enkeltstående forekomst af 'mørbrads' er på ingen måde nok til at påstå at det er 'i færd med at brede sig til ikke-engelske ord'.

At tillægsord ikke bøjes er ikke udansk. Det hedder oftest 'de blå violer', 'de lilla gardiner' og 'det moderne gennembrud'.

Engelsk morfologi påvirker eller fortrænger altså ikke dansk morfologi. Det er og vil fortsat være muligt at bruge de danske flertalsendelser – dem har vi som bekendt nogle stykker af. Det betyder kun at vi har fået en ekstra endelse til paletten.

For at forholde det til Peter Bakkers sidste spørgsmål, som I endnu ikke har svaret på: Mener I virkelig at valget af allomorfer er afgørende for hvordan vi tænker? Illustrer det fx med at forklare hvordan det er afgørende at vi siger 'huse' med -e og 'biler' med -er.

I Danmark har vi tradition for at bevare indlånte ords oprindelige stavemåde og til en vis grad dets morfologi, så vi kan se hvor ordet stammer fra. Bidrager dette ikke til at nuancere sproget? Eller vil I have at vi skal skrive 'stasjon, restorang, vigendt'? Skal det være forbudt at sige 'risici, fora, vira, tempi'?

Jeres modstand over for specifikt nyere amerikansk-engelsk påvirkning virker aldeles arbitrær set fra et sprogvidenskabeligt synspunkt. Sprogforandringer i dansk lader til at være ok så længe det er foregået i fortiden og/eller ikke skyldes påvirkning fra amerikansk-engelsk.

Jeres sammenroding af tænkning, kultur og lingvistiske parametre peger på at dette udelukkende handler om jeres personlige modstand mod amerikansk-engelsk populærkultur som I ser gensejlet i sproget. Det er for mig at se intet andet end smagsdommeri.

Svar

Arild Hald Kierkegaard

21. maj 2009 • 14:04

@ Ruben

Så kan jeg citere Endre Brunstads gennemgang af s-bøjningens hyppighed i dansk i dennes disputats "Det reine språket. Om purisme i dansk, svensk, færøysk og norsk", 2001, s. 181:

"Ut frå frekvens og danskar sin språkintuisjon verkar det som om fleirtals-s no langt på veg er blitt etablert som ein bøyingskategori i dansk."

Det samme siger nu repræsentanter fra Dansk Sprognævn.

Det danske bøjningssystem er altså blevet ændret – eller i hvert fald i færd med at blive ændret – under påvirkning fra engelsk. Og der er her ikke bare tale om helt nye anglicismer, men selv gamle lån fastholder eller får genskabt en engelsk bøjning (videos, standards, monsters). Endelsen -s optræder endda ved ord af ikke-engelsk oprindelse (styks, fifs).

Det er altså slet og ret faktisk forkert at hævde, at det danske sprogsystem (fonologi, morfologi og syntaks) er "ganske upåvirket" af engelsk.

I modsætning til hvad du synes at tro, har vi faktisk gammel tradition for at tilpasse fremmedords stavemåde i

dansk. Vi læser f.eks. et "portræt af en nervøs turist", ikke et "portrait af en nerveux touriste", men du ser måske gerne, at vi går tilbage til oprindelig stavning og begynder at skrive "comptoir" og "queue" i stedet for "kontor" og "kø"?

Tilpasningen gælder bare ikke for de prestigetunge engelske lån, og konsekvensen heraf er, at vi importerer angelsaksiske retstavningsproblemer til vor i forvejen alt andet end lydrette ortografi.

* * *

Jeg kan faktisk ikke se noget som helst "arbitrært" i mit standpunkt, en moderat purisme eller mådeholden sprogensning, der tilslutter sig Otto Jespersens retningslinjer for sprogrøgt fra 1902 (som gengivet i min artikel fra Critique, som du åbenbart ikke har læst).

Din laissez faire-indstilling synes derimod at indebære, at vi ukritisk skal acceptere alt, hvad der kommer til os udefra, uanset om vi ønsker eller evner at tilpasse det lånte materiale til det danske sprogsystem (udtale, stavning, bøjning), eller om ordene er gode, forståelige og billeddannende for danske sprogbrugere.

* * *

Dit afsluttende spørgsmål vil jeg vende om og spørge, om du virkelig mener, at det sproglige udtryk er ligegyldigt?

Er "accoucheur" da lige så forståeligt for den almindelige danske sprogbruger som "fødselslæge"? Er "detente" lige så godt som "afspænding"?

Er ordenes billeddannende evne virkelig uden betydning, og er gennemskuelighed i orddannelsen bare at foragte?

Svar

Christian Nicholas Eversbusch

21. maj 2009 • 15:52

Jeg vil til Arild Hald Kierkegaards grundige argumentation (der ligeså godt kunne have været fremført af mig) blot tilføje følgende:

Det er da yderst bizart, at du, Ruben, i en debat om sprogudvikling omtaler "sammenrodning af tænkning, kultur og lingvistiske parametre" som en utilbørlig tilgang. Hvis der er noget, der omfatter alle dele af menneskets tilværelse, så er det da netop sproget. Derfor kan det heller aldrig nogensinde blive til en svaghed ved en betragtning af sprogudvikling, at den skeler til såvel kultur som tænkning og lingvistiske parametre.

Endelig anser du denne 'sammenrodning' som et udtryk for, at vi i Modersmålskredsen er 'smagsdommere'. Javel ja. Jeg kan oplyse, at den primære årsag til, at vi i Modersmålskredsen finder det værd at bruge så meget af vor fritid på sprogdebat, er forstemmelse over, at 90% af de mennesker, der får deres statslige hyre for at forske i dansk sprog, tilsyneladende er fuldstændig ligeglade med dansk sprog.

Ja, for jeg kan da ikke tolke det som udtryk for andet end ligegyldighed, når man fra sprogprofessionelt hold mener, at Henrik Pontoppidans, Johannes V. Jensens og Karen Blixens modersmål til hver en tid burde kunne udskiftes med et fækning hip-hop-MTV-McDonaldsk SMS-sprog, uden at nogen burde så meget som løfte et øjenbryn over det.

Tilmed er denne fuldstændige ligegyldighed over for vores hjemlands sprogligt-litterære arv i en sådan grad blevet ophævet til norm på højere læreanstalter i Danmark, at man på det nærmeste bliver betragtet som en led nationalist af den sorteste skole, hvis man sætter spørgsmålstegn ved den.

Udtrykket 'smagsdommer' blev netop indført af regeringen for at gøre op med denne nationalt selvforagtede linje inden for det danske uddannelsesvesen og kulturliv. Skal vi – som foreslået af Astrid tidligere i denne debat – udelukkende bruge termer i den betydning, de oprindeligt er skabt til at have, vil det altså sige, at det er folk som dig, Ruben, der er 'smagsdommere'. Det er i alt fald ikke os i Modersmålskredsen. Vi bekæmper jo netop det herskende lag af kulturelt nihilistiske sprogfolk, der formynderisk bilder befolkningen ind, at sms-skidt kan være ligeså godt som Søren Kierkegaardsk kanel.

Svar

Ruben

21. maj 2009 • 16:23

@ "styks, fifs": Jeg kan tilføje "stadions", og det er vist det. Det kan man næppe kalde en tendens. Hvor mange eksempler kan du mon finde i et korpus på et par millioner ord? Højest et par stykker. Jeg fastholder mit synspunkt om at dansk morfologi er upåvirket af dette.

Hvad med fonologi og syntaks? Du har ikke givet eksempler på at disse skulle være påvirket.

@ "comptoir" og "queue" i stedet for "kontor" og "kø": Nej, jeg kan godt lide "kontor" og "kø".

Jeg kan også godt lide "oploade" og "trendige". Gå endelig i gang med at tilpasse hvor der tilpasses kan. Hvis folk begynder at bruge det, kommer det før eller siden med i RO.

@ laissez faire: Der er ikke noget der "kommer til os udefra"; vi trækker det selv med ind. Som regel af en grund.

@ "accoucheur", "detente": Nej, de ord er ikke forståelige. Det havde de været hvis de rent faktisk blev brugt som det andre.

Svar

Casper | Borgerlig bums

22. maj 2009 • 01:13

Ruben >> "*En enkeltstående forekomst af 'mørbrads' er på ingen måde nok til at påstå at det er 'i færd med at brede sig til ikke-engelske ord'.*"

Du skal ikke tælle hvert ord som et fænomen for sig, men tælle forekomsten af flertals-s-fænomenet samlet set. Husk også at for hver kilde som er nedskrevet, publiceret og tilfældigvis opdaget af en sprogmand, er der dusinvis af ikke-opdagede skriftlige kilder og hundreder af mundtlige forekomster. Det kan man i sagens natur ikke bevise når man ikke har fundet dem, men man kan jo bruge de enkeltstående forekomster som et fingerpeg. Man må simpelt hen bare holde øjne og ører åbne og bruge dømmekraft og common sense, selv om man ikke har et statistisk materiale.

Jeg har ikke så meget tiltro til at sprogfolkene har kontakt til de "lavere" dele af samfundet hvor tingene sker. Den evige påstand om at dialekter er totalt uddøde blandt mennesker under 50 er et godt eksempel på at man ikke aner hvad der findes ude omkring. Man kan ikke finde skriftlige kilder til alt, og de foreliggende tekstkorpora bygger kun på avisprog, som ikke nødvendigvis er gennemsnitlig prosa, men snarere skrevet af en gruppe mennesker der sociologisk set har stor lighed med sprogfolkene selv. På samme måde regner mange sprogfolk med at deres eget talesprog er standard, og de overser andre variationer. Det er heller ikke så ligetil at finde frem til mundtlige sprogbrugere i alle dele af samfundet.

Svar

Ruben

22. maj 2009 • 10:01

@ Eversbusch: Når du fremhæver Blixen, Kierkegaard og Pontoppidan som godt sprog, og nutidens norm som dårligt sprog, så er det dig, Eversbusch, der er smagsdommer og viser foragt for det nationale sprog som det er i dag.

Når lingvister ikke med faghatten på vil vurdere om den ene norm er bedre end den anden "som sådan", er det fordi det ligger uden for det sprogvidenskabelige område. Forskellige normer kan være rigtige og forkerte i forskellige sammenhænge.

Når vi respekterer at nogle taler "facking hip-hop-MTV-McDonaldsk SMS-sprog", er det fordi vi forstår at det er nødvendigt for vedkommende for at passe ind i den kultur vedkommende vokser op i.

Der ER en sammenhæng mellem sprog og identitet, men den ligger ikke i de lingvistiske parametre; den ligger i brugen af dem. Når du ikke vil acceptere "sms-skidt", er det fordi du ikke vil acceptere dem der taler/skriver sådan. Du anser det for en underlig kultur. Det er ikke fordi du er i stand til at pege et lingvistisk parameter der i sig selv og til enhver tid er skidt. Selv hvis man kunne regulere disses sprog, ville det ikke fjerne din grundlæggende foragt for denne kultur.

Vi kan naturligvis godt diskutere hvilken subkultur der er den bedste, men det er ikke en lingvistisk diskussion. Derfor ser du meget få professionelle sprogfolk der går ind i sådan en diskussion. Hvorfor skulle de dog det mere end en fysiker, jurist eller læge skulle gøre det?

Svar

Arild Hald Kierkegaard

23. maj 2009 • 00:53

@ Ruben

Der er flere eksempler, end du tror.

Ved lån fra andre sprog: points, blinis, papparazzis, polterabends, autobahns, kanons.

Ved nogle "kernedanske" ord: mørbrads, dæks, øls!

Ser vi bort fra de sidstnævnte (og indrømmet: "øls" var vist mest for sjov), kan du sige, at endelsen fungerer som en "fremmedhedsmarkør", men den beskrivelse vil jeg alligevel finde problematisk, da mange af de engelske lån faktisk ikke opfattes som særlig 'udanske' (f.eks. jobs, hits, tests, standards), og nogle af dem har været i sproget siden slutningen af 1800-tallet.

Det er korrekt, at jeg ikke har givet eksempler på syntakslån og fonologisk påvirkning her på bloggen (hvor sidstnævnte mest består i, at engelske lån fastholder eller får genskabt en engelsknær udtale, f.eks. [w] i "weekend").

Dette skulle henvisningerne ovenfor dog gerne råde bod på, og hertil kan jeg så føje Fritz Larsens grundige artikel "More than Loan Words. English Influence on Danish" i tidsskriftet "Rask" 1994.

Vi kan da godt gennemgå nogle af disse eksempler her på stedet, hvis du mener, vi efterhånden kan være bekendt at trætte Sprog museets læsere meget længere, men egentlig burde det da påhvile dig som professionel lingvist at sætte dig ind i litteraturen på området, inden du kommer med generaliserende udsagn som det ovenstående ("Dansk fonologi, morfologi og syntaks er ganske upåvirket af hvorvidt de låneord vi benytter, er 1000 år, 100 år eller 10 år gamle.")

Knud Sørensen, som jeg nævnte, er faktisk ingen hvem som helst, men nok vor største kender af fænomenet engelsk i dansk.

* * *

Jeg synes ikke, jeg fik svar på mit spørgsmål om ordenes billeddannende og beskrivende evne.

Så lad mig sætte det på spidsen:

Hvis sprogets udtryksside nu er ligegyldig, ville ordet *kovogn så i enhver henseende være lige så velegnet og velfungerende i dansk som ordet "hestevogn" – forudsat at en hest altså forsat hedder "hest" på dansk og ikke "ko"?

Eller skyldes det mine fordomme om køer og den specielle "subkultur", der knytter sig til erhvervet kvægavl, når jeg finder dette ord mindre heldigt som betegnelse for fænomenet 'vogn, der trækkes af en hest' end betegnelsen "hestevogn"?

Nu mener du måske, mit spørgsmål er usædvanligt fjollet, men det er såmænd intet andet end udtryk for min bekendelse til gennemskuelighed, logik og dermed forståelighed i orddannelsen – hvorfor hjemlige ord for det meste da også er foretrukket frem for "intetsigende" anglicismer eller andre svært forståelige fremmedord.

Bedste hilsener

Arild

Svar

Arild Hald Kierkegaard

23. maj 2009 • 01:11

Ruben skrev:

"Når lingvister ikke med faghatten på vil vurdere om den ene norm er bedre end den anden "som sådan", er det fordi det ligger uden for det sprogvidenskabelige område. Forskellige normer kan være rigtige og forkerte i forskellige sammenhænge."

Nu tror jeg, Eversbusch tænker på forståelse for litterær sprogbrugs særlige kvaliteter (det klager danskprofessor Erik A. Nielsen fra Københavns Universitet jo også over, at mange sprogfolk tilsyneladende savner), og dermed er der heller ikke sagt noget om, at sproget i almindelighed var bedre på Johannes V. Jensens eller Ruder Konges tid.

"Når vi respekterer at nogle taler "fåcking hip-hop-MTV-McDonaldsk SMS-sprog", er det fordi vi forstår at det er nødvendigt for vedkommende for at passe ind i den kultur vedkommende vokser op i."

Problemet er bare, at det netop IKKE er den virkelighed, danske unge vokser op i – hiphoppen beskriver en hverdag i amerikanske slumkvarterer og fængsler, der ligger milevidt fra danske forhold – noget overforbrugt af voldsfikserede og sexistiske skældsord (f.eks. "hos" = "whores" og "bitches" om kvinder) vidner om.

Svar

Ruben

23. maj 2009 • 11:00

@ Arild: Jeg beklager at jeg ikke kan gå i detaljer med alt det du skriver. Det skyldes ikke uvilje, men manglende tid. De væsentligste pointer (for mig at se):

“men egentlig burde det da påhvile dig som professionel lingvist at sætte dig ind litteraturen på området, inden du kommer med generaliserende udsagn”

Det jeg har læst af den slags litteratur forekommer mig at være urimeligt forudindtaget. Det er folk der, uvist af hvilken grund, på forhånd har besluttet at være modstander af engelsk påvirkning, og leder med lys og lygte efter de mest bizarre eksempler og ophøjer det til at være en tendens.

Ja, vi får nye ord og udtryk og gamle ord bruges på nye måder. Sådan har det altid været, og sådan vil det altid være. Det kan der ikke laves om på. Jeg kan ikke se rimeligheden i at lingvister skal bestemme hvordan dansktalende skal bruge og forandre sproget. Lingvistisk set er der nemlig ikke noget rigtigt og forkert sprog.

Indtil videre bøjer vi stadig ordene som vi plejer. Jeg er personligt ikke vild med den engelske flertalsendelse, og det er fuldt ud muligt at tale og skrive dansk uden den. Altså er det sandt hvad jeg siger, at dansk morfologi ikke har lidt nogen skade. Dansk udtale er jeg lidt mere kvalificeret til at udtale mig om, og den har forandret sig en del, men det er næppe indflydelse fra engelsk der er årsagen.

“Nu mener du måske, mit spørgsmål er usædvanligt fjollet”

Ja! Ikke at den billeddannende virkning er indbildt, men det er først og fremmest ordets faktiske brug der afgør hvordan vi forstår det. Vi forstår godt ord som “hestekræfter” og “blyant” selvom de intet længere har med heste eller bly at gøre.

“Problemet er bare, at det netop IKKE er den virkelighed, danske unge vokser op i – hiphoppen beskriver en hverdag i amerikanske slumkvarterer og fængsler, der ligger milevidt fra danske forhold”

Da ikke dansk hiphop. Og på hvilken måde er det relevant i forhold til en vurdering af de unges sprog? Hvis forholdene i amerikanske slumkvarterer var tættere på de danske, ville de unges sprog da være acceptabelt? Du vurderer de unges sprog på baggrund af hvordan du vurderer deres kultur, og ikke på baggrund af de sproglige parametre i sig selv.

Svar

Christian Nicholas Eversbusch

24. maj 2009 • 04:10

Ruben, til mig skriver du: “Vi kan naturligvis godt diskutere hvilken subkultur der er den bedste, men det er ikke en lingvistisk diskussion. Derfor ser du meget få professionelle sprogfolk der går ind i sådan en diskussion?”

Og til Arild skriver du: “Jeg kan ikke se rimeligheden i at lingvister skal bestemme hvordan dansktalende skal bruge og forandre sproget. Lingvistisk set er der nemlig ikke noget rigtigt og forkert sprog”.

På sine egne præmisser lyder disse synspunkter jo meget tilforladelige i al deres videnskabeligt klingende nøgternhed, men problemet er, at de i praksis får en effekt, der snarere må betragtes som politisk. Denne tager form som følger: Hver gang en ny udvikling i dansk drøftes offentligt, spørger journalister – forudsigtelig nok – sprogfolk på de højere læreanstalter til råds, og hvad siger de? De aflirer uvægerligt en variation over den lingvistiske lære, du selv giver udtryk for: “Forældre, lærere og andre ‘sure gamle mænd’ vil gerne have børn og unge til at tale ligesom de selv gør, men når de unge ser stort på grammatikken og bruger sproget på deres egen måde i stedet for, er det kun et udtryk for, at sproget udvikler sig. Det har det altid gjort, så det er fint nok. Og da man alligevel ikke kan gøre noget ved det, kan man ligeså godt acceptere det”. osv. osv.

Følgen af dette uafslædt gentagne ‘manifest’ fra sagkundskaben er en stemning af ligestilling og opgiveness, som tager modet fra politikere o.a. beslutningstagere inden for kulturliv og uddannelsesvesen; folk, der ellers kunne have fundet på at prioritere sprogrøtten.

En anden i sit væsen ligeledes politisk følge af dette manifest er, at fejl og misforståelser langt langt hurtigere end tidligere vinder indpas i ordbøgerne, og i langt større tal, hvorved retskrivning og rigsnorm forfalder som fælles sproglig referenceramme. At kommende medlemmer af danske ordbogsredaktioner formentlig alle vil være skoled på samme måde som du, vil blot fremskynde denne udvikling.

Slutfacit? Det vil blive stadigt sværere for danskerne at forstå hinanden, fordi alle retskrivningsnormer vil være relative (f.eks. har man jo inden for dit fag for længst afskedit begrebet ‘en sprogfejl’, ligesom man taler om ‘selvstændig ortografi’). Som kronen på værket accelereres dermed også den udvikling, der vil gøre nationallitteraturen, vores fælles folkelige arv, sprogligt utilnærmelig.

Det er dette, der er godt på vej til at blive følgen af din på overfladen så altruistisk klingende tolerancelære om ikke at ville “bestemme hvordan dansktalende skal bruge og forandre sproget”.

Og hermed vil jeg så for mit vedkommende slutte debatten, idet jeg lytter til Arilds opfordring om ikke at

trække flere veksler på tålmodigheden hos brugerne af denne udmærkede blog.

Svar

Ruben

24. maj 2009 • 20:50

@ Eversbusch: Ja, lad os få rundet diskussionen af.

Jeg har ikke på stående fod nogen kilde jeg kan henvise til, men det siges at danskere de seneste generationer er blevet dårligere til at forstå de danske dialekter såvel som vores nordiske søskendesprog, simpelthen fordi medierne næsten udelukkende har promoveret rigsmålsnormen. Vi er med andre ord blevet intolerante over for sproglig variation.

Dette vidner om to ting som er i modstrid med hvad du påstår.

For det første har sprogforskernes "lige gyldighed og opgivenesshed" ikke ført til en højere grad af sproglig relativisme. Tværtimod. Nok mest pga. af at der har været stærkere kræfter (medierne) der trak i den anden retning, men det viser at sprogforskernes sprogholdning ikke er særligt styrende for sprogets udvikling. Som Peter Bakker skriver, tror du virkelig at det ville nytte hvis sprogprofessorer bad folk om at bruge færre engelske gloser?

For det andet viser det at en sproglig ensretning ikke fører til større forståelse. Tværtimod. Vi bliver ufleksible og får sværere ved at forstå dem der afviger bare en smule fra vores egen norm. Sproglig standardisering fører til intolerance og stigmatisering af dem der ikke behersker prestigegenormen. Det er ganske enkelt antidemokratisk at give en vilkårlig gruppe sprogbrugere en fordel ved at ophøje deres norm til "den rigtige".

Svar

Martha Sif Karrebæk

25. maj 2009 • 10:03

Apropos telefonsvarer-debatten, så skriver Post & tele-museet følgende:

"Verdens første telefonsvarer – den såkaldte telegrafon – blev opfundet af danskeren Valdemar Poulsen i 1898. Det lykkedes dog aldrig Poulsen at få telefonsvareren sat i produktion."

Svar

Martha Sif Karrebæk

25. maj 2009 • 10:23

Endvidere er den gode Thomas Blachmans far opfinder af den fuldautomatiske telefonsvarer. Så det kan da sådan set godt siges at være en dansk opfindelse.

Svar

Astrid

25. maj 2009 • 11:23

@Martha: Det var da sjovt! Også selvom jeg kan finde andre kilder, der siger noget andet: Det ganske uvidenskabelige wikipedia f.eks.

Jeg har fulgt med i debatten, men undladt at kommentere yderligere. Det var ikke meningen, at jeg ville have gjort mig selv til talskvinde (da jeg af biologiske årsager har lidt svært ved at blive en talsmand) for nogen holdning. Jeg ville blot oplyses om et emne, jeg finder meget interessant, men om hvilket, jeg kun har ringe viden.

Det er vist nemt at konkludere, at mit indledende spørgsmål har lige så mange svar, som der findes holdninger.

Svar

Trackbacks

1. [Modersmålskredsen » Blogarkiv » Sprogindlæg og sprogdebat maj 2009](#)

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.